

การสืบอายุพระศาสนา

พุทธทาสภิกขุ

อุบาสิกาวัด นานายน

พิมพ์เป็นธรรมทาน

วันมาฆบูชา

๓ มีนาคม ๒๕๓๖

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ความเป็นพระ

ความเป็นพระ ก่อจิตพราก จากกิเลส
รู้สังเกต ไม่ประมาท นลาตเนเดียว
ตำรวมระวัง รักษาใจ ไปทำเดี้ยว
เพื่อหลักเลี้ยว ภัยทั้งสาม ไม่ตามตอม.

จากเรื่องกิน เรื่องกาม และเรื่องเกียรติ
เห็นเสนียด ในร้อนเย็น ทั้งเหม็นหอม
ไม่ยินดี ไม่ยินร้าย ไม่อ่อมชอม
กิเลสล้อม ลวงเท่าไร ไม่หลงลม.

จิตสะอาด ใจสว่าง มโนสงบ
ทั้งกรันครบ กายจี่ ที่เหมาะสม.
ความเป็นพระ จิงชนะ เหนืออารมณ์
โลกนิยม กระหึ่มใจ จิงไหว้แด่.

-พุทธพรอันประเสริฐ -

อนึ่งในบท

การพิมพ์หนังสือธรรมะ นั้นเป็นขรมมาก ในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างยิ่ง เช่นนี้ เว้นเสียที่
เหตุผล และควรแก่การอ่านไม่ว่า, สิ่งของไม่ว่า.

คำว่า "ธรรม" แปลว่า คำที่ควร มี ความหมาย มาก
มาก นานา ประการ, แต่ประการที่สำคัญที่สุดนี้ ธรรมะ
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามกฎ
ของธรรมชาติ ทุกสิ่งทุกอย่างในแง่วิวัฒนาการ ของ โลก,
เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของสัตว์และพืช ทั้ง โดยส่วนตัว และ
ส่วนรวม, นั่นก็คือ โลก.

[illegible]

โลกสวยในยุ้ง กำลังตกอยู่ในสภาพเข่นนี้ จ๊ะ

การสับอายุพระศาสนา

วันหนึ่งใจเราจะพูดเรื่อง สับอายุพระศาสนา แล้วมันก็เลยพอดีกันกับเรื่องทพุดมาแล้ววันก่อน มันต่อกันได้เลย; วันก่อนเราพูดเรื่อง กามารมณ์ การสมรส การสืบพันธุ์ แล้วก็การสืบสกุล จบลงเพียงสืบสกุล วันนั้นก็ต่อไปเลย ถึงเรื่อง การสับอายุพระศาสนา.

ผู้สับอายุพระศาสนาโดยตรง.

เรื่องสับอายุพระศาสนาฉัน ผมจะพูดกับผู้เป็นเจ้านาคที่จะบวชเป็นพระทุกคราวไป : ขอให้บวชเป็น การปฏิบัติของตน เป็น การแทนพระคุณบิดามารดา แล้วก็ให้เป็น

การสืบอายุพระศาสนา บวชได้วันกเดือนก็ตามใจ ให้มัน
 เป็นการสืบอายุพระศาสนาเสมอไป; บวชตลอดไปก็สืบ
 ตลอดไปจนสิ้นชีวิต แต่ถ้าบวชได้เพียงบเพียงเดือน ก็สืบตาม
 จำนวนปีตามจำนวนเดือน ขอให้การบวชนั้นเป็นการสืบอายุ
 พระศาสนาด้วย.

เป็นอันว่า ผู้จะบวชเพียงพรรษาเดียว ก็เป็นการสืบ
 อายุพระศาสนา มีหน้าที่สืบอายุพระศาสนา; หมายความว่า
 เขาบวชจริง เรียบจริง ปฏิบัติจริง ได้รับผลจริง ก็
 เป็นการสืบอายุพระศาสนา สอนต่อไปจริง, นี้คำว่าสืบอายุ
 พระศาสนา มีใจความสำคัญอย่างนี้ เป็นข้อแรก.

ผู้สืบโดยอ้อม.

ท่านก็จะพูดให้มันหมดจดสนเชิงว่า ให้ทุกคนสืบ
 อายุพระศาสนาได้ด้วยกันทั้งนั้น แม้ไม่ใช่เป็นผู้บวช
 บวชเป็นภิกษุ ภิกษุณี อะไรนี้ ก็ให้เป็นการสืบอายุพระศาสนา
 ได้ด้วยกันทั้งนั้น แม้ที่สุดแต่จะเป็นอุบาสกอุบาสิกา. เพราะ
 ว่าการสืบอายุพระศาสนา นั้นไม่ได้มีแต่เรื่องการเผยแผ่
 สั่งสอนอย่างเดียว มันต้องกินความไปถึงการช่วยเหลือให้ทำ

อย่างนั้นได้ด้วย, ถ้าไม่มีการช่วยเหลือให้ทำอย่างนั้น มันก็
 ไม่มีการเผยแผ่ ไม่มีผู้ทอดชีวิตอยู่สำหรับเผยแผ่; ฉะนั้น
 การที่จะช่วยให้ผู้เรียน ผู้บวช ผู้เผยแผ่ทำไปได้ มันก็ต้องมี
 การช่วยเหลือชีวิต, นี่จึงขอให้มองลงไปถึงผู้ทช่วยทุกระดับเลย.

อย่างนี้ เรามีกงานเผยแผ่พระศาสนาเป็นหลัก ก็เป็น
 การสืบอายุพระศาสนา แต่ถ้าเมื่อมองดูว่า มันมันจะอยู่ได้
 อย่างไร, จะตั้งอยู่ได้อย่างไร? มันก็ต้องมีเรื่องที่อยู่อาศัย
 เรื่องอาหารการกิน เพราะฉะนั้นผู้ทช่วยเหลือในเรื่องนี้ ก็
 เท่ากับมีส่วนช่วยสืบอายุพระศาสนาด้วยเหมือนกัน แม้ว่ามัน
 จะเป็นโดยอ้อม; จึงขอพูดให้หมดกระแสความเอาเสียเลยว่า
 ทุกคนที่ร่วมมือกันในส่วนใดส่วนหนึ่งก็ตาม มีส่วนสืบอายุ
 พระศาสนาด้วยกันทั้งนั้น.

เหมือนกับว่า การรับทั้จับศึกก็มีกองทัพ มันก็
 ต้องมีกองอาหาร กองเสบียง กองหนุน กองอะไรต่างๆ
 กองทัพมันจึงจะตั้งอยู่ได้. นี่การเผยแผ่พระศาสนา ก็เหมือน
 กัน มันต้องมีสำนักงาน, ต้องมีที่อยู่อาศัย, มีเครื่องใช้ไม้สอย,
 มีอาหารการกิน ทำให้การเผยแผ่พระศาสนาอยู่ได้ เป็นการ

สืบอายุพระศาสนา. เพราะฉะนั้น เราจะต้องยอมรับว่าผู้ที่
ช่วยเหลือในเรื่องที่อยู่อาศัย ให้มันมีที่อยู่อาศัย, กระทั่งว่า
ให้มันมีน้ำใช้ ให้มีไฟใช้ อะไรก็ตาม, กระทั่งว่าแม่ครัว
ที่จะรับผิดชอบในเรื่องอาหารการกิน มันก็เป็นการช่วยสืบอายุ
พระศาสนา แม้ว่าจะเป็นโดยอ้อม. มีบุคคลผู้ช่วยเหลือใน
การสร้าง ในการรักษาสถานที่ สิ่งของ, รักษาการกระทำที่
กระทำสืบ ๆ กันมา ให้มันเป็นไปอย่างถูกต้องครบถ้วน. แม้
แต่คนช่วยตกลองตระฆังอะไรนี้ ก็ยังมีส่วนช่วยในการสืบอายุ
พระศาสนา.

ถ้าว่าจะถึงไปถึงว่าการช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติสิ่งของ
มันก็ต้องถึงไปถึงสุนัขและแมว, สุนัขมันก็ช่วยเฝ้าขโมย
รักษาทรัพย์สินสมบัติเกี่ยวกับการเผยแผ่พระศาสนา แมวมันก็
ช่วยป้องกันหนู. คราวหนึ่งเราไม่มีแมวเลย เสียหายมาก
เสียหายมากมายทีเดียว หนึ่งสัปดาห์หนึ่งเดือนถูกกัดกระชากกระจาย
ไปหมด; สุนัขและแมวมันยังช่วยคุ้มครองป้องกันวัตถุสิ่งของ
ที่จะช่วยให้ตั้งอยู่ได้ในการสืบอายุพระศาสนา.

เอ้า ที่นี้จะเลยไปถึง ไข่ ไก่ มันช่วยอะไรได้บ้าง? มัน
ช่วยมากนะ คุณไม่รู้; แรกไม่มีไก่มันลำบากด้วยปลวก ปลวก

เต็มไปหมด พอคำสั่งอย่างนี้ เดินไปภูมิมันกัดเลือดไหลเลย
มันเป็นปลวกชนิดตัวใหญ่หัวแข็ง กัดเลือดไหล ไก่มันช่วยกัน
จัดการ เดียวไม่เห็นหน้าเลย. นก มันก็ช่วยปราบปราม
สิ่งที่จะทำลายต้นไม้ ลองไม่มันก หนอนก็กินใบไม้เหถ่านหมด
ก็เลยอยู่กันไม่ได้.

กิดดูซิว่าเราจะยอมรับลงไปได้ถึงไหน ทุกคนที่มา
ช่วยกันทำหน้าทีบดกวาดดูแลรักษาความสะอาด, แล้วคนที่
มีหน้าที่เกี่ยวกับข้าวปลาอาหาร, กระทั่งถึงสุนัขและแมว ไก่
และนก มันก็มีส่วนช่วยให้วัดนตงอยู่ได้ เพื่อให้การเผยแผ่
มันมีอยู่ได้. กิดถึงอย่างนี้จะดีไหม? ใครจะไม่กิดก็ตามใจ
แต่สมกิด เพราะฉะนั้น จึงขอแสดงความขอบคุณ อนุโมทนา
ขอบคุณทุกคน ทุกท่าน ทุกผู้ทุกนาม ที่ช่วยให้มีการเป็นอยู่ได้
ในเรื่องอาหารการกิน ในเรื่องสถานที่ รักษาความสะอาด ทุก
อย่างทุกหน้าที่ที่ได้รับการกระทำให้มันเป็นอยู่ได้ ตลอดถึงสุนัข
และแมว ไก่และนก มันช่างเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย กัน
เสียจริงๆ, แล้วมันยังช่วย ช่วยในการให้สืบอายุพระศาสนาได้
ให้กิจกรรมของวัดนตง มันมีลักษณะที่เป็น การสืบอายุพระศาสนา
อยู่ได้ นี่ว่าโดยทางวัตถุ.

ถ้าโดยทางนามธรรมแล้ว มันยังมากกว่านั้นอีก
มาก ที่จะต้องระลึกถึงถึง ว่าเราจะต้องช่วยกันประพฤติ
ปฏิบัติ ช่วยกันศึกษาเล่าเรียน แล้วช่วยกันศึกษาปฏิบัติ ให้
ได้รับผลของการปฏิบัติ แล้วก็เผยแผ่ต่อไป นั้นแหละเป็น
ตัวสืบอายุพระศาสนาในส่วนนามธรรม ก็ต้องมี.

สืบมาโดยธรรมชาติ พระพุทธเจ้าและสาวก.

ทน ขอให้นักให้ไกล ไปถึงว่า สืบกันมาอย่างไร ?
พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ได้สืบพระพุทธศาสนาต่อๆ กันทุกๆ
พระองค์ ; พุทธอย่างนั้นบางคนจะไม่มองเห็น ไม่เห็นด้วย
แต่ขอให้มองเห็นเถอะว่า พระพุทธเจ้าองค์ไหนก็สอนเรื่องเดียวกัน
กัน จะมีพระพุทธเจ้าองค์ แล้วท่านก็สอนใจขบ ก็แสน
กล้านบที่สุดแต่เถิด แต่ที่ท่านสอนเรื่องเดียวกัน ไม่แตกต่างกัน
กันเลย คือสอน เรื่องความทุกข์กับความดับทุกข์ ขยายออกก็
เป็นเรื่อง อริยสัจสี่ พระพุทธเจ้าทุกพระองค์สอนสืบกันมา
อย่างเดียวกันหมดเลย, นักรักษาพระพุทธศาสนา สืบอายุ
พระศาสนา โดยพระพุทธเจ้าทุกพระองค์.

เอ้า ^{๔๕๕} ทนก็จะมองให้ไกลไปกว่านั้น ^{๕๔๔} อีก ว่าก่อน ^{๔๔๔} จะมาถึงพระพุทธเจ้านั้น มันอยู่ ^{๔๔๔} ที่ไหน ? นี่จะเป็นเหตุให้เข้าใจให้รู้จักพุทธศาสนา ^{๔๔๔} ขงชน ^{๔๔๔} คือ มันมีอยู่ในตัว ^{๔๔๔} ธรรมชาติ ^{๔๔๔} ซึ่งเป็น ^{๔๔๔} ตัวของ ^{๔๔๔} ธรรมชาติ ^{๔๔๔} ตัวกฎของ ^{๔๔๔} ธรรมชาติ ^{๔๔๔} หน้าที่ตามกฎของ ^{๔๔๔} ธรรมชาติ ^{๔๔๔} คือมันมีอยู่ในตัว ^{๔๔๔} ธรรมชาติ ; มันมีอยู่ตั้งแต่ ^{๔๔๔} ครั้งแรก ^{๔๔๔} ไหนก็เหลือที่จะกล่าว จะเรียกว่าไม่จำกัดเวลาด้วยเหมือนกัน. ^๕ น ^๕ พระพุทธเจ้าท่านค้นพบ ^๕ เามาสอน ^๕ เพราะฉะนั้น ^๕ สิ่ง ^๕ มัน ^๕ แร้น ^๕ ลับ ^๕ อยู่ใน ^๕ ธรรมชาติ ^๕ ที่ ^๕ ไม่มี ^๕ ใคร ^๕ รู้ ^๕ จัก ^๕ ไม่มี ^๕ ใคร ^๕ เห็น ^๕ มัน ^๕ ก็ ^๕ ถูก ^๕ เปิด ^๕ เผย ^๕ ขน ^๕ มา. ^๕ พระ ^๕ พุทธ ^๕ เจ้า ^๕ ก็ ^๕ ตรัส ^๕ ว่า ^๕ ตถาค ^๕ ตจะ ^๕ เกิด ^๕ ขึ้น ^๕ กิด ^๕ ไม่ ^๕ เกิด ^๕ ขึ้น ^๕ กิด ^๕ ธรรม ^๕ ธา ^๕ ตุน ^๕ ก็ ^๕ มี ^๕ อยู่ ^๕ อย่าง ^๕ นั้น, ^๕ กฎ ^๕ ความ ^๕ จริง ^๕ ของ ^๕ ธรรม ^๕ ธา ^๕ ต ^๕ ที่ ^๕ เป็น ^๕ ธรรม ^๕ ธา ^๕ ตุน ^๕ นั้น ^๕ ก็ ^๕ มี ^๕ อยู่ ^๕ อย่าง ^๕ นั้น ^๕ มี ^๕ อยู่ ^๕ ใน ^๕ ตัว ^๕ ธรรม ^๕ ธา ^๕ ต.

ก็แปลว่า ธรรมชาตินั้นเองมันสืบของมัน จะเป็นธรรมชาติดุ๊กไหนสมัยไหน มันก็สืบข้อเท็จจริงอันนี้ สัจธรรมอันนี้ รักษากฎของธรรมชาติดันนี้ไว้ สืบต่อ ๆ กัน มา ตลอดเวลาที่ธรรมชาติดังมีอยู่ เก็บไว้ในธรรมชาติ ซ่อนไว้ในธรรมชาติ จนกว่าพระพุทธเจ้าจะไปพบ ขุดพบขึ้นมา, แล้วก็มาสอน แล้วก็สอนสืบ ๆ กันมา โดยพระพุทธเจ้าทุก ๆ

พระองค์ จนถึงพระพุทธเจ้าองค์สุดท้าย อย่างที่เรารู้จักกัน
แล้วก็มี พระสาวกส่งมาสืบกันไว้ในระหว่างนั้น ระหว่างที่
จะมีพระพุทธเจ้าองค์น้องอีกใหม่ ในระหว่างศาสนาของพระ-
พุทธเจ้าองค์หนึ่ง ก็มีสาวกสืบกันมา.

พุทธศาสนาเป็นกฎของธรรมชาติ.

ที่พูดมาถึงขนาดนี้ ก็เป็นของธรรมชาติอย่าง
ก็เพื่อให้เราทุกคนรู้จักพุทธศาสนาของตนอย่างแท้จริงว่า
พุทธศาสนานี้เป็นเรื่องของธรรมชาติ เป็นเรื่องของกฎ-
ธรรมชาติ เรียกชื่อโดยเฉพาะว่า กฎอิทัปปัจจยตา ปฏิจ-
สมุปบาท, ถ้าเดินมาทางนี้ก็เดินทุกข์ เดินมาทางนี้ก็ดับ
ทุกข์ มันมีอยู่ในตัวธรรมชาติ นั่นแหละ พุทธศาสนา
ออกมาจากธรรมชาติ ไม่ใช่มนุษย์แต่งตั้ง. พระพุทธ-
เจ้าท่านก็ตรัสอย่างนี้ ว่าไม่ได้บัญญัติแต่งตั้ง เป็นแต่ค้นพบ
อันนี้ แล้วก็มาเปิดเผยมาแสดง, นี่แหละรู้ว่าพุทธศาสนาเป็น
อย่างนี้.

ศาสนาอื่นเขามีกษัตริย์ ที่เป็นบุคคลบัญญัติแต่ง
ตั้งส่งสอน เป็นศาสดา ก็ตามใจเขา; ส่วนเราขึ้นไปไกล

จนถึงกับว่า มันเป็นตัวธรรมชาติ เป็นของธรรมชาติ เป็นกฎของธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นผู้กำหนด เป็นผู้รักษาไว้ เป็นผู้ควบคุมอยู่, นัพุทธศาสนาไปไกลถึงอย่างนี้. ถ้ารู้จักพุทธศาสนาเพียงว่า พระสัทธัตถะได้ตรัสรู้ แล้วก็สอน อย่างนี้ ก็รู้แค่ทางเอง; ใช้คำที่มันหยาบคายสักหน่อย เพราะมันก่อนหน้านั้นมาก มันก่อน ก่อนไปไกลถึงพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ จนกระทั่งว่า มันพมออกมาจากธรรมชาติ มีอยู่ในธรรมชาติ มันสืบต่อกันมาโดยธรรมชาติ รักษากฎธรรมชาติอันนั้นไว้ จนบอกไม่ได้ว่ามันมาตั้งแต่ครั้งไหน.

ขอให้สนใจกันอย่างนี้ ว่าเมื่อจะต้องไปพูดจาโต้ตอบกับศาสนาอื่นนั้น ขอให้ยึดหลักอันนี้ไว้ ให้แน่นยำ ให้มันคงว่าศาสนาพุทธนี้ ไม่ใช่บุคคลบัญญัติแต่งตั้ง ไม่ใช่พระเจ้าอย่างบุคคลบัญญัติแต่งตั้ง ซึ่งมันไม่ถ้อยจะคงเส้นคงวา. ถ้าสังคมความรู้สึกลักษณะบุคคลเป็นผู้แต่งตั้งแล้ว มันจะไม่คงเส้นคงวา มันโยกโยมันสับเปลี่ยนได้ แต่ถ้ามันเป็นเรื่องของธรรมชาติโดยแท้จริงแล้ว มันคงเส้นคงวา มันเปลี่ยนแปลงไม่ได้. ฉะนั้น ขอให้ถือว่า หลักพุทธศาสนามันคงอย่างนี้

ลักษณะอย่างนี้ แน่แน่นอนตายตัวเด็ดขาดอย่างนี้ เพราะว่ามันเป็นกฎของธรรมชาติ.

เมื่อพูดถึงธรรมชาติ ก็พูดเลยไปได้อีกทางหนึ่งว่า มันจะตรงกับ กฎของวิทยาศาสตร์แห่งเหตุผล action and reaction, มันเป็นกระแสแห่งเหตุผล กิริยาและปฏิกิริยา, เป็นกระแสแห่งกิริยาและปฏิกิริยา ตามกฎของธรรมชาติ ตามกฎแห่งอิทัปปัตตยา, เป็นกระแสแห่งเหตุและผล cause and effect เป็นกระแสอันไหลแน่นอนของ cause and effect คือเหตุและผล. มีลักษณะอาการเป็นกิริยา แล้วก็เกิดปฏิกิริยาไปตามลำดับ, เป็นกิริยา เกิดปฏิกิริยา กลายเป็นกิริยา เกิดปฏิกิริยา กลายเป็นกิริยา เกิดเป็นปฏิกิริยา เป็นลำดับ ไม่มีที่สิ้นสุด นั่นแหละตัวพุทธศาสนา.

พูดนี้ไม่ใช่จะยกตัวเอง จะข่มขู่ผู้อื่น จะยกศาสนาของตน จะข่มขู่ศาสนาของผู้อื่น ถ้าทำอย่างนั้นมันก็ไม่ถูกต้อง มันไม่ถูกต้อง แล้วมันไม่เป็นความจริง. มันเป็นของธรรมชาติ หมดตายตัวมาอย่างนี้, ธรรมชาติได้สืบไว้ สืบไว้ จน

บอกไม่ได้ว่านานเท่าไร ไม่มีใครรู้ ว่าธรรมชาติตั้งต้นเมื่อไร
จะจบสิ้นเมื่อไร.

พระพุทธเจ้าองค์แรกค้นพบก็มาสอน, พระพุทธ-
เจ้าองค์ที่สองค้นพบก็มาสอน, พระพุทธเจ้าองค์สามทศทหา
จะกสับของก็ทำตามใจ มาสอน ก็กลายเป็นเรื่องเดียวกัน เหมือน
กับถ่ายเอกสาร ถ่ายกี่ฉบับก็เอกสารออกมาอย่างนั้นแหละ
เรื่องทุกขกับเรื่องดับทุกขทั้งนั้น. ถ้าขยายออกเป็น ๔ ก็เรื่อง
ทุกข เหตุให้เกิดทุกข ความดับแห่งทุกข แล้วก็ทางให้ถึง
ความดับแห่งทุกข เป็นเรื่องในเรื่องเดียว แล้วก็เหมือนกัน
ทุกพระองค์ ถ้าเขียนเป็นตัวอักษรก็จะเหมือนกัน สำหรับ
คำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์.

นี่ เราเรียกว่า พระพุทธเจ้าได้รับช่วงสืบสัจธรรมของ
ธรรมชาติ มาจากธรรมชาติ แล้วก็มาสอน สอนเฉพาะส่วนที่
มันดับทุกขได้; พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสว่า การตรัสรู้มันรูมาก
หมดทั้งส่วน เท่ากับใบไม้ทั้งป่า แต่เมื่อเอามาสอนมนุษย์
ก็สอนเท่ากับใบไม้กำมือเดียว คือไม่ต้องสอนเรื่องที่ไม้จำเป็น
ไม่ต้องสอนเรื่องต้นไม้เกี่ยวกับความดับทุกข จะสอนเฉพาะ

เรื่องเกี่ยวกับความดีทุกขเท่านั้น. เรื่องนอกนั้นไม่ต้อง
สอน มันเป็นอภิธรรมเพื่อ อภิธรรมเกิน ไม่ต้องเอามาสอน;
สอนในส่วนที่มันจะดับทุกข์ได้ เป็นอภิธรรมพอดี เป็น
อภิธรรมแท้จริง เป็นปรมัตถพอดี เป็นปรมัตถแท้จริง
เอามาสอนแล้วดับทุกข์ได้ เท่านั้นพอ. แล้วก็สืบกันมาโดย
สาวก ของพระองค์ ซึ่งเราก็ได้เล่าได้เรียนเรื่องพุทธประวัติ
เรื่องอนุพุทธประวัติ เรื่องสาวกของพระพุทธเจ้าได้สอนสืบต่อกัน
มาอย่างไร.

นี่เรียกว่า สืบอายุพระศาสนา ทั้งในแง่ของปริยัติ คือ
เป็นคำสั่งสอนที่บัญญัติขึ้นอย่างไร, ในแง่ของปฏิบัติ ที่ปฏิบัติ
สืบต่อกันมาอย่างไร, สืบต่อในแง่ของปฏิเวธ คือได้รับผลอย่าง
เดียวกัน ไม่มีอะไรมากไปกว่า โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี
และอรหันต์ นี่ได้รับผลเป็นอย่างไรมาตลอดเวลา และโดย
เสมอกัน. นี่เป็นการสืบอายุพระศาสนา ทั้งในส่วนปริยัติ
ส่วนปฏิบัติ และส่วนปฏิเวธ จนกระทั่งตกมาถึงยุคนี้ ยุคพวก
เรา ซึ่งไม่มีใครคิดว่า มีพระอริยบุคคลเหล่านั้นเหลืออยู่; แต่
หน้าที่ของการศึกษาและปฏิบัติ มันก็ยังเหลืออยู่ มันก็ต้อง

ที่ถูกต้อง มันก็เกิดอริยบุคคลขึ้นมา; ฉะนั้น การเป็นอยู่
โดยชอบของภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ จะมีอยู่ได้เพราะว่ามีการ
เรียนถูกต้อง มีการปฏิบัติถูกต้อง มีการได้รับผลของทาง
ปฏิบัติถูกต้อง.

ฉะนั้น ขอให้สนใจ สนใจในการที่จะประพฤติกะทำ
กันอย่างนี้ เป็นการสืบอายุพระศาสนา อย่าให้มันสั่นอนแทรก
แข็งเข้ามา มันจะทำลายความเป็นภิกษุเสียหมด ไม่เป็นภิกษุ
แล้วก็ไม้อาจจะเป็นอยู่โดยชอบ. ฉะนั้น จงเห็นแก่ความเป็น
ภิกษุ ให้ดีที่สุด ให้มากที่สุด ให้ถูกต้องที่สุด จะรักษาความเป็น
ภิกษุไว้ให้ได้ ขอมเสียทุกอย่างทุกประการ ไม่ยอมให้ความ
เป็นภิกษุเสียไป.

นี่ย่ำมัวทะเลาะวิวาท เกียงแย่งกัน ดูหมิ่นดูถูกกัน
ทะเลาะวิวาทกันด้วยความโกรธความแค้น แล้วก็สูญเสียความ
เป็นภิกษุหมดสิ้นด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย; ไม่มีฝ่ายไหนผิด ไม่มี
ฝ่ายไหนถูกหรือ ถ้าวประพฤตินอกธรรมะนอกวินัยออก
ไปแล้ว แม้แต่เพียงสักว่าโกรธเท่านั้นแหละ มันก็เป็นภิกษุไม่
ได้ มันหมดความเป็นภิกษุไปทันที แล้วจะสืบอายุพระศาสนา

อย่างไรเล่า ถ้ามันหมดความเป็นภิกษุเสียแล้ว. จึงขอรับรองว่า
สนใจในความเป็นภิกษุให้ถูกต้อง ให้มีความเป็นภิกษุอย่างถูก
ต้องอยู่เสมอ นั่นแหละคือการสืบอายุพระศาสนาที่แท้จริง ขอ
ให้สำนึกไว้อย่างนี้.

ฆราวาสก็ต้องศึกษาและปฏิบัติให้ถูกต้อง.

คนที่งั้นมองไปที่ฆราวาสบ้าง ฆราวาสไม่ได้บวชเป็น
ภิกษุ ภิกษุณี ก็ตามใจ แต่ก็ไม่มีใครห้าม จะศึกษาปริยัติสัก
เท่าไร ก็ไม่มีใครห้าม, จะปฏิบัติธรรมะสักเท่าไร ก็ไม่มี
ใครห้าม แม้ในเพศฆราวาส. มันต่างกันตรงที่ว่า มันไม่ค่อย
สะดวก ถ้ามาบวชเป็นบรรพชิตมันสะดวก ถ้าเป็นฆราวาส
อยู่ที่บ้านที่เรือนมันก็ไม่ค่อยสะดวก แต่มันก็ทำได้ มันก็ทำได้
ตามทปฺปรากฎในเรื่องราวที่เราเรียนรู้กันมาเป็นอย่างดี ว่าพระ
อริยบุคคลก็มีในเพศฆราวาส เป็นพระโสดาบันก็มี สกิทาคามี
แม้เป็นอนาคามีอยู่ในเพศฆราวาส แต่มันไม่ได้ครองเรือน
อย่างฆราวาส อย่างงั้นก็.

ถ้าเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็หมดความเป็นฆราวาส
โดยอัตโนมัติ ไม่ต้องบวชหรอก. ถ้าฆราวาสคนใดคนหนึ่ง

เกิดเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา ไปฟังธรรมบรรลุแล้ว มันก็พ้น
จากความเป็นขมาราส เป็นพระอรหันต์ เป็นพระอริยสงฆ์
เป็นพระอริยเจ้าไป แต่ว่าจะมาบวชโดยทางรูปร่างอีกครั้งหนึ่ง
ก็ได้ เพื่อความเรียบร้อยในทางสังคม.

เอาละ เป็นอันว่า แม้เป็นขมาราส ก็ต้อง ศึกษา
และปฏิบัติให้ดีที่สุด เป็นการสืบอายุพระศาสนา อย่าง
ยังด้วยเหมือนกัน ไม่ใช่เป็นตัวกองหนุน หรือทัพหลักกอง
หลังอะไร เป็นตัวออกหน้านั้นแหละ. ขอให้ขมาราสทุกคน
ตั้งอกตั้งใจพยายามที่จะศึกษาให้ถูกต้อง ให้ทั่วถึงให้เพียงพอ
แล้วก็ปฏิบัติให้ถูกต้อง ให้เป็นตัวอย่างแก่คนทั้งหลายทั่วไป
จะได้ปฏิบัติตาม ๆ กัน ก็จะเกิดพระอริยบุคคลขึ้นในหมู่สังฆม
ขมาราสนั้นเป็นแน่นอน โสดาบันก็ได้ สกิทาคามีก็ได้.

ขอนมัสการจะนึกถึงกัน หรือวามนขเกษจ มันแก้ตัว
ไม่ได้บวชก็ไม่ต้องปฏิบัติ มันก็เป็นเรื่องดัมเหลวหมด อย่า
ไปนึกถึงเรื่องบวชหรือไม่บวชกันให้มากนัก, ให้มันมั่นคงยึดถือ
เป็นหลักว่า ถ้ามีความทุกข์แล้วก็ต้องต่อสู้ จะอยู่ในเพศ
ขมาราสหรือเพศบรรพชิตก็สุดแท้ ถ้ามันมีความทุกข์แล้ว

จะต้องต่อสู้ คือ ประพฤติปฏิบัติเพื่อละความทุกข์เพื่อ
ทำลายกิเลส ; อย่างนี้จะดีที่สุด จะถูกต้องที่สุด ทำไป
อย่างสุดความสามารถที่จะทำได้ แม้จะทำไม่ได้เท่ากับบรรพชิต
ก็ทำอย่างดีที่สุดที่จะทำได้.

คำพังเพยเมืองนั้นก็มีอยู่คำหนึ่ง ที่เขาใช้ยกย่อง
ปลาหมอ ไม่ยอมแพ้ แยกไปจนเกล็ดแห้ง มันไม่ยอมแพ้
ว่าจะพบน้ำข้างหน้า มันก็แยกไป ๆ จนเกล็ดแห้ง แล้วมันก็
ได้พบน้ำเหมือนกัน.

แม้เป็นฆราวาสนั้นมีความทุกข์ตามแบบของฆราวาส
ก็อย่ายอม พยายามที่จะต่อสู้เพื่อจะดับกิเลสและดับทุกข์ให้ได้
แม้จะเป็นการสืบอายุพระศาสนา ในเพศฆราวาสนั่นเอง.
ดูให้ชัดเถิด แม้เพศฆราวาสก็ไม่ใช่ว่าจะต้องสมรสแต่งงานกัน
เสมอไป ไม่ต้องสมรสไม่ต้องแต่งงานมันก็มีได้ อยู่ได้ แล้ว
เมื่ออยู่อย่างนั้น มันก็ยังสะดวกในการที่จะเผยแผ่ธรรมะหรือ
พระศาสนาอย่าง ๆ ขึ้นไป กว่าที่จะมีการสมรสตามธรรมดาประสา
ชาวบ้าน.

คำว่าฆราวาส แปลว่าผู้อยู่เรือน บ้านเรือน แต่อยู่อย่างสมรสกันโดยมาก อยู่อย่างไม่สมรสกันก็มีเหมือนกัน มันก็คล้าย ๆ กันแหละ ไม่ต้องน้อยใจว่าไม่ได้บวชแล้วก็ทำไม่ได้แล้วก็พาลไม่ทำเอาเสียเลย. สมัยนี้เขาไม่ให้ผู้หญิงบวชเป็นภิกษุณี มันก็ไม่ใช่อุปสรรคอะไร เขาไม่ให้บวชเป็นภิกษุณีก็ตั้งใจเป็นพระพุทธเจ้าไปเสียเลย, ศึกษาให้มันสูง ปฏิบัติให้มันยิ่งขึ้นไป มันยิ่งไปกว่าภิกษุณีเสียอีกยังได้. ไม่มีปัญหาอย่างนี้ ไม่ต้องแก้ตัวอย่างนี้ ว่าเขาไม่ให้บวชเป็นภิกษุณีแล้วก็ไม่มีโอกาสที่จะทำอะไร; นี่มันเรื่องแก้ตัว ตั้งใจจะเป็นพระพุทธเจ้าเองเสียเลย อย่างต้องเป็นเพียงพระอรหันต์ มันก็จะแก้ได้หมด มันก็ต่อสู้กับกิเลส ศึกษาจนขยายปฏิบัติโดยแท้จริง ตามที่โอกาสอำนวย.

โอกาสมีอยู่ทุกวินาที.

โอกาสมันมีอยู่มากมาย แต่แล้วก็จะทิ้งโอกาสกันเสียหมด มันก็คือไม่รู้เรื่องหรือไม่อยากนั่นเอง จะสะดุ้งสบาย; มีเงินมีทองสมบัติพัสถานมากแล้ว มันก็ไม่คิดที่จะ

ศึกษาธรรมะละกิเลส ยิ่งเรื่องโลกๆ ต่อไป ไม่ได้สนใจที่จะ
ต่อสู้กับกิเลสและความทุกข์ ทั้งมันมีโอกาสด.

แม้เป็นบรรพชิตก็เหมือนกัน ก็ไม่ค่อยจะสนใจใน
โอกาส ยิ่งเหลวไหลหละหลวมกันเสีย; โดยมากเอาเวลาไป
ทำอย่างอื่น เอาเวลาไปทะเลาะกัน เสียก็มี อย่างนี้ น่าละอาย
น่าสงสาร น่าสังเวชอย่างยิ่ง แทนที่จะเอาเวลาไปปฏิบัติธรรม
เอาเวลาไปแสวงหาลาภ บ้าลาภ เมดาลาภ มัวเมาในลาภ; เมื่อ
ไม่ได้ก็ขัดใจ ก็โกรธ ว่ามันเป็นการไม่ได้เกียรติ ไม่ได้ลาภ
ทะเลาะกัน มันก็หมดโอกาส ที่จะเป็นภิกษุสงฆ์ที่ถูกต้องแท้
จริง เพื่อสืบอายุพระศาสนา.

คำว่าโอกาส โอกาสนี้ ช่วยฟังให้ดี โอกาสนั้นมันจะ
แวบเดียว หนึ่งวินาทีก็ได้ เป็นโอกาส โอกาสที่จะลงมือ
ศึกษาหรือปฏิบัติ มันมีอยู่ทุกๆ วินาที, ในนาทีหนึ่งก็มี
ตั้ง ๖๐ วินาที ในชั่วโมงหนึ่งก็มีเท่าไร ก็หลายร้อยแล้ว
วันหนึ่งกันหนึ่งไม่รูจะนับกี่พันแล้ว ก็พันวินาที. โอกาสมีอยู่
ทุกวินาที แต่แล้วมันก็ผ่านไปหมดทุกวินาที ไม่ได้ตั้งต้น
ลงมือทำอะไรแต่จริงๆ ในเมื่อโอกาสมันมี หรือนั้นมาถึงเข้า;
บางคนจะแก้ตัวว่า มันจะมีโอกาสสักครั้งหนึ่ง จะมีโอกาส

พบการศึกษา พบอาจารย์ พบอะไรเหล่านั้น หลายเดือนหลายปีจะมีสักครั้ง นั่นมันคนโง่พูด มันหลับตาพูด.

โอกาสที่เราเรียกได้ว่า มีทุกวินาทีเลย จับเอาเมื่อไร ก็จะเป็นโอกาสเมื่อนั้น ลงมือกันจริงๆ เมื่อไร มันก็จะเป็นเมื่อนั้น; เพราะฉะนั้นขอให้ยอมรับว่า โอกาสนั้นมีทุกวินาทีก็ได้ก็แล้วกัน แล้วมันก็ล่องไป ล่องไป ล่องไปทุกวันๆ ไม่เคยฉวยเอาโอกาสนั้นเลย. นั่นก็เรียกว่า มันไม่รู้จักตัวเอง ไม่รู้จักทุกอย่าง ไม่รู้จักธรรมชาติ ไม่รู้จักพระศาสนา ปลอ่ยให้กิเลสครอบงำ ลากไปสนใจเรื่องของกิเลสเสียหมด มันก็เท่ากับว่า โอกาสนั้นไม่มี. ฉะนั้น ขอให้คิดกันให้ดีๆ มองกันให้ดีๆ ว่าโอกาสมีอยู่ทุกวินาที จงฉวยเอาโอกาสนั้น อย่าให้มันผ่านไป ผ่านไปวันละไม่รู้กี่ร้อยกัพันกัหมื่นโอกาส.

ภาษาบาลีจะเรียกสิ่งนี้ว่า *ขณะ* เราในภาษาไทยจะเรียกกันว่าโอกาส ขณะที่ทำได้ ที่ลงมือทำมันมีอยู่ทุกๆ วินาที พระพุทธเจ้าตรัสว่า *ขณิ มา โว อูปัจจกา ขณะอย่าได้ล่วง* *ท่านทั้งหลายไปเสียเลย* อย่าให้ขณะหรือโอกาสมันผ่านไป แผล็บๆ ไป โดยที่คนนั้นๆ ไม่จับฉวยเอา. เมื่อเป็นอย่างนั้น

มันก็ได้เล่าเรียนให้รู้ ไม่ได้ปฏิบัติให้สำเร็จ ไม่มีผลของ
การปฏิบัติ แล้วจะสืบอายุพระศาสนาอย่างไรกัน.

หลักการในการเผยแพร่.

เดี๋ยวนี้เรากำลังพูดกันถึง เรื่องสืบอายุพระศาสนา
สืบด้วยการกระทำจริง ให้เห็นอยู่ ปราบกฏอยู่ แล้วถ่ายทอด
กันไปด้วยการปฏิบัตินั้น. นิดกว่านั่งสอนบนธรรมาสน์สัก
๑๐ ปี ๒๐ ปี ๑๐๐ ปี ถ้านั่งสอนกันบนธรรมาสน์แล้วไม่มีการ
ปฏิบัติ มันก็ไม่สืบอายุพระศาสนาหรอก มันก็เป็นเรื่องพูดๆ
พูดกันเหลวๆไปหมด ไม่มีธรรมะที่จะถือเอาได้ เพราะเสียง
ทมนั่นหนักหูนั้น มันกลับไปเสียหมด.

ตัวอย่างเหมือนกับว่า คนโง่ฟังดนตรี มันก็ไม่แพ้
หมาฟังดนตรี ดนตรึงลิ้นให้หมาฟัง มันก็ได้ยินแต่เสียง
หนักหูเท่านั้น ไม่มีความไพเราะแห่งดนตรีที่ตรงไหน ;
คนโง่ก็เหมือนกัน ไม่ได้รสแห่งดนตรี ได้ยินแต่เสียงหนัก
หู. ผมเองก็อยู่ในพวกนี้เหมือนกัน ฟังดนตรีไม่ค่อยได้รส
ของดนตรี ได้ยินแต่เสียงหนักหูเท่านั้น เพราะว่ามันไม่ได้

ฉวยเอาได้ตัวของคนตรี เพราะเสียงหนวกหูมันมากเหลือ
เกิน มันแปรปรวนไปเสียหมด.

นี่เราฟังเทศน์กันก็ระวังให้ดี อย่าให้เป็นอย่างนี้ อย่า
ให้เสียงก้องของผู้เทศน์มันกลบตัวธรรมะไปเสียหมด ถ้อยเอา
ธรรมะไม่ได้ จากเสียงมันดังเอ็ดตะโรอยู่ตลอดเวลา. ฉะนั้น
ต้องจับฉวยเอาให้ได้ ให้พ้นฝ่าเสียงเอ็ดตะโรนั้น เข้าไปจับ
ฉวยเอาความหมายแห่งถ้อยคำ ให้เป็นหลักธรรมะ เป็นข้อ
ธรรมะ, มองเห็นแจ่มชัดโดยประจักษ์ ว่าเป็นอย่างไร จับ
ทุกข์ได้อย่างไร เกิดทุกข์ได้อย่างไร. ให้รู้ธรรมะอย่างนี้
การแสดงธรรมนั้นก็จะเป็นการสืบอายุพระศาสนา เพราะว่า
ผู้ฟังก็ฟังด้วยดี ฉวยเอาเนื้อความแห่งธรรมะนั้นได้ ฉะนั้น
แล้ว มันก็จะเหมือนกับว่า เป่าปี่ให้แรดฟัง เป่าปี่ให้เต่าฟัง;
เทศน์กันมาไม่รู้สักเท่าไรแล้ว มันก็ได้ผลไม่เป็นท่าพอใจ
เรียกว่าเป่าปี่ให้แรดฟังอยู่เรื่อยแหละ.

ผมเองก็ยอมรับสารภาพว่า อยู่ในสภาพอย่างนั้นเหมือน
กัน แต่จะไปโทษผู้เป่าปี่ หรือจะไปโทษเต่า โทษแรดอะไร
กันดี จะไปโทษฝ่ายไหนกันดี? แต่ว่าเราก็พยายามอย่างยิ่ง

พยายามอย่างยิ่ง สุดความสามารถอยู่เสมอ ที่จะพูดให้ดีที่สุด พยายามพูดให้เข้าใจให้ดีที่สุด แต่แล้วแรดหรือเต้านั้นก็ฟังอย่างใจลอย ใจลอยอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ จับฉวยเอาเนื้อความแห่งคำพูดนั้นไม่ได้ คุณก็จะปรับโทษให้เป็นฝ่ายผู้เก่าไป หรือว่าฝ่ายแรด. เราจะต้องร่วมมือกัน ผู้เก่าก็พยายามเบาให้ดีที่สุด แล้วแรดหรือเต้านั้นก็พยายามให้ดีที่สุด ที่จะฟังให้รู้เรื่อง; นี่เดี๋ยวมันจะเหมือนกับสุนัขฟังดนตรีไม่เสียอีก ได้ยินแต่เสียง แสบหูเฉย ว่าอะไรก็ไม่รู้.

ในระวิงกันเกิด ว่าการสืบอายุพระศาสนานั้นยังมีอุปสรรคอย่างนี้ ในลักษณะอย่างนี้ เพราะฉะนั้นจึงหันไปฟังการกระทำ การกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง มีความทุกข์ให้เขาเห็นว่าเป็นความทุกข์, แล้วก็ดับความทุกข์ให้เขาเห็น ว่าดับทุกข์ได้. ผู้เห็นก็พอใจ พร้อมทั้งจะเอาอย่าง เกิดความพอใจ พร้อมทั้งจะเอาอย่าง แล้วก็สนใจก็ดับทุกข์ได้.

เรามีหลักกันอย่างนี้ว่า การทำให้ดูมีผลมากกว่า การพูดให้ฟัง นี่เป็นหลักที่แน่นอนที่สุด; แต่แล้วมันก็มีข้อเท็จจริงอยู่ว่า ถ้าไม่พูดให้ฟังมันก็ไม่รู้จักฟังและไม่รู้จักดู

มันก็ดูไม่ออกเหมือนกัน แต่ถึงอย่างไรก็ดี ในการที่จะทำให้อุ
จะมีผลมากกว่า การพูดให้ฟังอยู่เสมอไป.

ฉะนั้น ขอให้รับเอาทั้งสองฝ่าย ฟังให้ดี ให้ได้สติ
ปัญญาความรู้สำหรับจะดูออก จะเข้าใจได้ เมื่อมีผู้ปฏิบัติ
ให้อุ; เขาจะทำทาน ทำศีล ทำสมาธิ ทำภาวนาให้อุ ถ้า
ไม่มีความรู้เสียเลยมันก็ดูไม่ออก. ขยับออกไปอีกหน่อยว่า
ดับทุกข์ให้อุ เป็นอยู่อย่างดี ไม่มีความทุกข์ให้อุ นี่ก็ยัง
ค่อยยังชั่ว ไม่ต้องพูดกัน แต่เป็นอยู่ให้อุถูกต้อง เป็นอยู่ใน
บ้านในเรือนนั้นแหละให้อุถูกต้อง, เป็นผู้ที่ไม่มีความทุกข์
ไม่มีโกลาหลวุ่นวาย ไม่มีอะอะมะเม่งอะไร มีแต่ความสงบ
เยือกเย็นในครอบครัวนั้น บุคคลผู้มาเห็นเข้าก็พอใจ ก็ยินดี
สนใจ รับที่จะปฏิบัติตามโดยสมัครใจไม่รู้สึกตัว.

เรื่องก็ปรากฏอยู่ในพระบาลีว่า สาวกของพระพุทธ-
เจ้า พระอัสสชิไปบิณฑบาตด้วยทำทางนำเลื่อมใส คนฉลาด
อุปติสสะ โกณฑิละ สองคนได้สนใจ นั้นคนหนึ่งสนใจไปศึกษา
ได้รู้ธรรมะได้หลักธรรมะ แล้วไปบอกเพื่อนอีกคนหนึ่ง;
ทั้งคู่ก็เรียนรู้ในเรื่องพุทธประวัตินั้นแหละ ซึ่งสองคนนั้นต่อ

มักเป็น พระสารีบุตร เป็น พระโมคคัลลานะ. พระอัสสชิ
 ไม่ได้พูดสักคำเดียว ในที่แรกก็เผยแผ่ด้วยการแสดงความสงบ
 เสวยมเหยือกเย็นเป็นสุขให้ดู ในการเดินไปบิณฑบาต คนนั้น
 เขาเห็นเอง ความสงบ ความมีสง่าราศี ความมีแนวทาที่เป็น
 ความสุข ก็สนใจติดตาม แล้วก็พูดจากันทีหลัง. แล้วก็พูด
 กันไม่คำด้วย สำหรับคนฉลาด เพราะเขาเรียนรู้ะไรมามาก
 แล้วก็ฟังถูก ฟังได้มาก ฟังได้ความมากกว่าจำนวนคำที่พูด
 เขาก็เรียนรู้เรื่องได้.

นั่นมันพิสูจน์อยู่แล้วว่า เรื่องพูดมันก็จำเป็นอยู่
 เหมือนกัน พูดให้ฟังมันก็จำเป็นอยู่เหมือนกัน แต่มันไม่
 จับใจมากเท่ากับปฏิบัติให้ดู แต่แล้วก็ละทิ้งการพูดให้ฟังไม่ได้.
 พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสด้วยคำพูดมากมาย เป็นคำสอนอันมาก
 มากด้วยกัน ตรัสด้วยคำพูด แต่แล้วก็ได้เป็นอยู่อย่างเป็น
 พระพุทธเจ้าให้ดู ให้คนเอาใจใส่ ให้คนสนใจ เพื่อปฏิบัติตาม
 มันได้ผลกว่า.

คนชาวบ้านทั่วไป เขายังไม่รู้เรื่องอะไรเลย มันก็
 ต้องพูดเป็นข้อแรกให้เกิดความสนใจ สะกิดความสนใจให้เกิด

ความสนใจ แล้วเขาก็สนใจ เขาก็ติดตาม นมมันก็จะค่อย ๆ รู้ แต่แล้วก็ขอสรุปว่า น้ำหนักแท้จริงนั้น การทำให้ดูมีน้ำหนัก มีความหมายกว่า การพูดให้ฟัง แต่ที่ลูกมันก็ต้องทำไปทั้ง ๒ อย่าง อย่างที่เรากำลังกระทำกันอยู่นี้.

นี่ขอให้มองเห็นข้อเท็จจริงอันนี้ ว่าการสืบอายุ พระศาสนา ด้วยการทำความอย่างให้ดูนั้น แน่แน่นอนคงกว่า การพูดให้ฟัง ; มีการเป็นอยู่ที่น่าเคารพน่าเกรงขาม เกือบ จะไม่ต้องพูด คนก็พากันปฏิบัติตาม. ถ้าเป็นอย่างนี้ ไม่น่าเชื่อ ไม่น่าไว้วางใจ พูดเท่าไร ๆ ก็ไม่มีใครเชื่อ เพราะมัน แสดงอยู่เหนือหัว มันเป็นคนโลกโมโหสัน, มันเป็นคน โทสะร้ายเหมือนกับสัตว์หูดุร้ายอย่างนี้ จะพูดอย่างไรก็ไม่มีใครเอาอย่าง "ไม่มีใครเชื่อ."

สิ่งที่ภิกษุจะต้องทำให้ปรากฏ.

จงพยายามทำให้เกิดความถูกต้อง ให้สงบสงัดจาก กิเลส จากความทุกข์ ปรากฏอยู่ที่กาย ที่วาจา ที่ใจ ให้มันมีความเป็นพระ เป็นภิกษุหรือเป็นพระ ปรากฏอยู่ที่กาย ที่วาจา

ที่ใจ สงวนไว้ให้มียู่อย่างนี้ ผมรับรองว่าทุกองค์ ทุกคนจะ
เป็นผู้สืบทอดอายุพระศาสนาอย่างยิ่ง อย่างสูง.

ฉะนั้น ขอให้เสียสละ เสียเถิด อะไรที่มันจะเป็น
อารมณ์ให้โลกโมโหตัน ให้โกรธ ให้เคือง ให้โกธาล้วนวาย
นั้น สละมันเสียเถิด. เอาความถูกต้อง ความสงบเย็นของ
ความเป็นพระ แสดงอยู่ทณอทตวเถิด จะเป็นการสืบทอด
พระศาสนาอย่างยิ่งและเหลือประมาณ พูดให้หายบายที่สุด
ว่า แม้แต่หมามันก็นับถือ พระองค์ไหนโมโหร้าย โทโสร้าย
แสดงอาการไม่น่าดู หมามันก็ไม่นับถือ; ถ้าสงบสงี่ยม
เยือกเย็น แสดงความไม่มั่นตรายร้ายกาจอะไร แม้แต่หมา
มันก็จะนับถือ แล้วทำไมคนจะไม่นับถือเล่า.

ขอให้สนใจกันให้ถึงขนาดนี้ จงเผยแผ่หรือสืบทอด
พระศาสนา ด้วยการแสดงให้เห็นว่า มีธรรมอยู่ทณอทตว.
ใครเห็นแล้วพอใจรักใคร่เลื่อมใส ไว้วางใจ ยินดีที่จะฟังคำพูด
ยินดีที่จะปฏิบัติตาม เหมือนเรื่องของพระอัสสชิ ที่มีกล่าว
แล้วในบทเรียน ในหนังสือเรียนที่เราเรียนกันมา ซึ่งเป็น
ความจริงอย่างยิ่ง ท่านเผยแผ่ด้วยอิริยาบถอันสงบสงี่ยม.

มันพอหรือยังทว่า สืบอายุพระศาสนากัน ด้วยการ
 แสดงให้เห็นว่ามีธรรมะอยู่ที่ไหนที่ตัว อยู่ทกาย ทว่าจา ทจิตใจ
 อยู่ทุกอริยาบถ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ไม่ทำอย่างหน้าไหว้หลัง
 หลอก. บางคนเคร่งครัดแต่ต่อหน้าคน ลับหลังคนมันหา
 อะไรไม่ได้ มันเคร่งครัดแต่ต่อหน้าคน อย่างนี้ไปไม่รอด
 มันก็จะต้องมีความถูกต้องอยู่ที่ไหนที่ตัวไม่ได้ มันก็โผล่ให้ใคร
 เขาเห็นเขาจับ ว่าโธมันเล่นตลก มันไม่ได้มีธรรมะจริง
 เขาก็ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่ไว้วางใจ ไม่ยินดีที่จะปฏิบัติตาม
 ไม่ยินดีที่จะเกี่ยวข้องกับด้วยซ้ำไป.

นี่ขอให้ อุทิส อุทิสในการสืบอายุพระศาสนา ต่อ
 จากการสืบสกุล เรื่องการมรณผ่านไปแล้ว เรื่องการสมรส
 ผ่านไปแล้ว เรื่องสืบพันธุ์ผ่านไปแล้ว เรื่องสืบสกุลผ่านไ
 แล้ว; นีมาสืบอายุพระศาสนา ไม่ว่าจะอยู่ในเพศฆราวาส
 หรือในเพศบรรพชิต ให้มีธรรมะอยู่ที่ไหนที่ตัว แสดงให้เห็น
 ความสงบ เยือกเย็น เป็นสุขอยู่ทนน มีความสะอาดน่าไว
 วางใจ ไม่น่าไหว้หลังหลอกอยู่ทนน.

๓ คำนี้ที่สุด คือ สะอาด สว่าง แล้วก็ สงบ
 ไม่มีกิเลสมันก็สะอาด ก็สว่างไสวแจ่มแจ้ง แล้วมันก็สงบเย็น.

สะอาด สว่าง สงบ นุ่มนวลด้วยกัน กลมกลืนกัน มีในหัวใจ
 ของพระพุทธเจ้า มีในหัวใจของพระธรรม มีอยู่ในหัวใจของ
 พระสงฆ์.

สะอาด สว่าง สงบ นี้ มีอยู่ในหัวใจของพระพุทธ
 พระธรรม พระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่าหัวใจของพระพุทธ พระ
 ธรรม พระสงฆ์ นั้นเป็นอย่างเดียวกัน; แม้ภายนอกจะแยก
 กันเป็น ๓ องค์ เป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แต่
 ภายในหัวใจเหมือนกัน เป็นสิ่งเดียวกัน คือมีความสะอาด
 สว่าง สงบ. มันจะต่างกันบ้างว่า รู้อย่างหนึ่งต้องสอนให้
 ก็ตามใจ มันไม่แปลก แต่มันมีความสะอาด สว่าง สงบ ที่
 เหมือนกัน.

มีหัวใจอย่างนี้ แล้วมันก็ออกมาภายนอก แสดงให้
 เห็นความสะอาด สว่าง สงบ ทนต่อตัว ทกิริยาท่าทาง ทมารยาท
 อันประเสริฐต่อกัน มันก็เลอหมดปัญหา มันเห็นหัวใจของ
 พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แสดงอยู่ทวนอกทวนอกของภิกษุ
 ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา.

สืบทอดอายุพระศาสนา ด้วยการปฏิบัติจริง แสดงให้เห็นอยู่ทุกหนทุกแห่ง จึงขอเน้นในเรื่องว่า บวชจริงเถิด เรียนจริงเถิด รู้จริงเถิด ปฏิบัติจริงเถิด ได้รับผลจริงเถิด เผยแผ่สั่งสอนต่อไปจริง ๆ เถิด. ให้มันจริงๆๆๆ ไปทั้งหมด บวชจริง เรียนจริง รู้จริง ปฏิบัติจริง ได้รับผลจริง สอนสืบต่อกันไปจริง นั่นแหละจะครบถ้วนสมบูรณ์ สมบูรณ์ที่สุดของการสืบทอดอายุพระศาสนา.

ในขณะที่สืบทอดอายุพระศาสนา ตัวเองได้รับผลเต็มที่ไม่ใช่ว่าสืบทอดอายุพระศาสนาแล้วจะไปได้แก่ผู้อื่นข้างเดียว แม้ตัวผู้สืบทอดอายุพระศาสนาปฏิบัติอยู่อย่างนั้น กลับได้รับก่อนเสียอีก ได้รับมากเสียอีก ได้รับเต็มทีเสียอีก; ผู้ที่รับคำสอนดูตัวอย่างนั้น จะค่อยๆ ได้รับไปตามลำดับ ฉะนั้น ผู้สอนได้รับที่แรกด้วยตนเองไม่ได้. ขอให้ตั้งอกตั้งใจสืบทอดอายุพระศาสนา มันเลยเหมือนกับว่า ยิ่งปั่นทีเดียวก็นักสองตัว ตัวเองก็ได้ผู้นักก็ได้ ด้วยการสืบทอดอายุพระศาสนาในลักษณะเช่นนี้ ดังนั้น มันจึงมีคามหาศาล.

ความเนืองกันของศีลธรรมวัฒนธรรมและศาสนา.

คำว่า ศาสนา หมายถึงระบบการดับทุกข์^{๔๕} ทั้งหมด
ไม่ว่าสูง ว่ากลาง ว่าต่ำ ไม่ว่าต่ำ ไม่ว่ากลาง ไม่ว่าสูง ถ้ามัน
เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ดับกิเลส ดับตัณหาของชีวิตแล้ว มัน
ก็เป็นพระศาสนาหมด. บางทีก็มาอยู่ในรูปศีลธรรม รูป
จริยธรรม ของสังคมมนุษย์ก็มี เป็น วัฒนธรรม ก็มี
มันคือศาสนาที่แบ่งตัวหรือแยกตัวออกมาอยู่ในรูปที่จะใกล้ชิด
กับสังคมมนุษย์ที่สุดที่จะทำได้ เราเรียกกันเสียว่าศีลธรรม
บ้าง วัฒนธรรมบ้าง. นั่นก็สำคัญเหมือนกัน ถ้ามันไม่ถูก
ต้อง มันจะเป็นผลดีเลิศ ก็อเด็ก ๆ ถอดออกมาจะได้รับศีล-
ธรรมวัฒนธรรมนั้น อย่างถูกต้องมาเสียตั้งแต่เด็ก ๆ เล็ก ๆ โต
ขึ้นมันก็ถูกต้อง.

เดี๋ยวมันจะไม่เป็นอย่างนั้น เด็กถอดออกมา ได้
รับวัฒนธรรมผิด ๆ ได้รับศีลธรรมผิด ๆ ได้รับการอบรมให้
เห็นแก่ตัวโดยไม่รู้สึกตัว. นั่นขอกกล่าวตรง ๆ ว่าเพราะวัฒน-
ธรรมพื้นฐานประจำบ้านเรือนมันไม่ถูกต้อง จึงแวดล้อมอบรม
ให้เด็ก ๆ เป็นคนเห็นแก่ตัว เติลิดเปิดเปิงไปเป็นไสยศาสตร์

ไปเป็นอะไรก็ไม่รู้ กว่าจะกลับมาได้ก็เกือบตาย เป็นทุกข์เสีย
เกือบตาย เจ็ดหลายในเรื่องของความทุกข์แล้ว จึงค่อยกลับตัว.

นี่ก็ขอให้สนใจ ว่าศาสนาที่อยู่ในรูปของศีลธรรม
และวัฒนธรรมนั้นก็จำเป็นเหมือนกัน ที่จะต้องสืบกันไว้ให้ดีๆ
สืบศีลธรรม สืบวัฒนธรรมกันไว้ให้ดีๆ เป็นพื้นฐาน
ของสังคม ที่จะอยู่กันอย่างโลกๆ; ถึงมันดับทุกข์ไม่ได้สัน
เชิง แต่มันก็เป็นพื้นฐานที่ดี ที่จะมีสังฆกรรมปรมัตถธรรมใน
อันดับต่อไป สูงขึ้นไปจนดับทุกข์ได้สันเชิง. เราจึงบอกเอา
ศีลธรรมและวัฒนธรรมเข้ามาไว้ในศาสนา เพื่อเป็นรากฐาน
ของสังฆกรรม ของปรมัตถธรรม ซึ่งเป็นตัวศาสนาเต็มรูปแบบ.

การสืบอายุพระศาสนา เป็นพระพุทธรูปประสงค์.

ขอให้ทำไปเพื่อ ประโยชน์ทุกฝ่าย ตนเองได้รับ
ประโยชน์ก่อน แล้วผู้อื่นก็ได้รับประโยชน์ แล้ว สอนองพระ-
พุทธรูปประสงค์ เพราะพระพุทธรูปองค์ทรงประสงค์อย่างยิ่ง ว่า
สาวกทั้งหลายจะช่วยกันสืบอายุพระศาสนา. มารเคยมาทูล
ให้นิพพาน พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ตลอดเวลาที่สาวกภิกษุ

ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ยังไม่รู้ธรรมะ ยังไม่บอกกล่าวธรรมะ
แก่กันและกันได้ ไม่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้ออกจากทุกข์ได้
เราจะยังไม่ปรินิพพาน ; ดูความเมตตากรุณาของพระพุทธ-
เจ้าซี อยู่ทนทุกข์มา เพื่อให้มันเกิดความเฟื่องพ้อ ในการที่
มนุษย์จะรู้จักดับทุกข์.

เราจงสนองพระพุทธประสงค์ ช่วยกันสืบอายุพระ-
ศาสนาเถิด ; อย่าได้หวังเกียรติยศ อย่าได้หวังเกียรติยศ
ชื่อเสียงโด่งดังเลย นั่นเป็นเรื่องหลอก. ถ้าไปหลงบูชา
เกียรติยศชื่อเสียง เดียวมันก็ทำผิดไม่ทันรู้แหละ แล้วจะไม่
เป็นการเผยแผ่พระศาสนา มันเป็นการเผยแผ่กลโกงอะไรไป
เสียก็ไม่รู้ เพื่อลาภ เพื่อเกียรติยศ เพื่อชื่อเสียง อย่าไปสนใจ
กับมันเลย. ตั้งใจเผยแผ่โดยบริสุทธิ์เถิด แล้วมันค่อยมาเอง
ค่อยคลานเข้ามาหาเอง, ลาภก็คิด เกียรติก็คิด ชื่อเสียงก็คิด มัน
จะค่อยคลานเข้ามาหาเอง ; ไม่ต้องไปหวัง ไม่ต้องไปบูชา
ไม่ต้องไปยอเยี่ยงลาภสักการะเกียรติยศชื่อเสียง สนุขมันแย่ง
กระดุกกัน พุดอะไรรุนแรงอย่างนี้ ก็เพื่อประหยัดเวลา.

ขอให้ บุชาหน้าที เคารพหน้าที ชอตรงต่อ
พระธรรม อย่าหวังเกียรติ อย่าหวังลาภเลย. ขอให้ทำไป

เกิด แล้วมันจะมาหาเอง มันจะมาอย่างขะยะมูลฝอย มาอยู่ได้
 ฝ่าเท้า ไม่มาอยู่บนหัว. ถ้าหวังลาภสักการะเสียตั้งแต่แรก
 แล้ว มันมาอยู่บนหัว มันปิดหัว มันปิดตาหมด ไม่เห็นอะไร
 ตามที่เป็นจริง เลยล้มเหลวหมด. จงทำไปด้วยความบริสุทธิ์
 ใจ สืบอายุพระศาสนาทุกกระเบียดนิ้ว บวช ๓ วัน สืบ ๓ วัน
 บวช ๓ เดือน สืบ ๓ เดือน บวช ๓ ปี สืบ ๓ ปี บวชตลอด
 ชีวิต สืบตลอดชีวิต.

ขอร้องให้สหธรรมิกทุกคน จงตั้งใจสืบอายุพระ-
 ศาสนา จะเป็นภิกษุก็ดี อุบาสกอุบาสิกาก็ดี ทำตนให้เป็นผู้
 สืบอายุพระศาสนา แสดงให้เห็นอยู่ที่เนื้อที่ตัว อยู่ทุกวันทุกคืน
 เกิด, นี่แหละคือการสืบอายุพระศาสนา; แล้วจะเป็นการ
 สืบสกุล โดยไม่ต้องแต่งงาน โดยไม่ต้องมีลูกมีหลาน จะสืบ
 สกุลไว้ ชนิดที่ไม่มีใครล้ม อย่างที่เราพูดกันมาแล้ว ว่าพระ
 พุทธเจ้าไม่ได้สืบสกุลทางพระราहुล. แม้แต่คนชั้นหลังๆ นี้
 อย่างเชคสเบียร์กิด พระนเรศวรมหาราชกิด พระเจ้าตากสิน
 กิด ไม่มีใครรู้จักลูกหลานของท่าน แต่ตัวท่านเองยังอยู่โดย
 คุณธรรม, นี่เป็นการสืบสกุลด้วยการมีธรรมะอย่างนี้. ท่าน

จะยิ่งไปกว่านั้นอีก คือสืบด้วยธรรมะสูงสุด ตามแบบของพระพุทธเจ้า เป็นอยู่โดยชอบ ชนิดที่โลกไม่ว่างจากพระอรหันต์.

จึงขอรับรองอย่างยิ่งว่า ขอให้ทุกคนจงตั้งปณิธาน ในการที่จะช่วยกันสืบอายุพระศาสนา โดยตรงก็ได้ โดยอ้อมก็ได้ หรือทำทุกอย่างก็ได้, เป็นผู้เทศน์อยู่บนธรรมาสน์ก็ได้ จะเป็นผู้กวาดขยะอยู่กลางถนนก็ได้ เป็นการประพจน์ปฏิบัติ โดยตรงบ้าง โดยอ้อมบ้าง เพื่อให้พระศาสนานอยู่ได้ด้วยกันทุก ๆ คน, ด้วยทุก ๆ วิธีการ ที่จะเป็นอุปการะแก่การสืบอายุพระศาสนา.

ขอให้พวกเราปลงใจ มีฉันทะ มีความพอใจ ในการสืบอายุพระศาสนา เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง แก่บุคคลอื่น และแก่พระศาสนา ให้ยิ่งๆ ขึ้นไปอยู่ตลอดทุกทิพาราตรีกาล เทอญ.

ชาวบ้าน - ชาววัด.

อันชาวบ้าน ทำงาน เพื่อกามเกียรติ
จึงเกิดความ ตึงเครียด จนสิ้นเสียว
ส่วนชาววัด มุ่งขจัด ไปทำเดี๋ยว:
มิให้เกี้ยว เกียรติกาม มุ่งงามธรรม;

จึงเกิดมี เครื่องวัด วัดชาวบ้าน
ด้วย “เงิน” “งาน” “อดอยาก” หรือ “อึดหนำ”?
ส่วนเครื่องวัด ชาววัด, วัดกิจกรรม
ว่าเขาทำ ให้ว่างได้ เท่าไร แล;

ถ้าชาววัด ฮึดฮัด มุ่งกามเกียรติ
มันน่าเกลียด แสนกล คนต่อแสด
ถ้าชาวบ้าน เกียจคร้าน งานเชื่อนแซ
ก็มีแต่ ทุกข์ทน หม่นหมองไป;

จึงขอให้ ชาวบ้าน เป็นชาวบ้าน
ผสมผสาน เกียรติกาม ตามวิสัย
ให้ชาววัด เป็นชาววัด ขจัดไกล
เพื่อพ้นภัย เกียรติ-กาม งามนักเอย ฯ

- พจนานุกรม -